

BARKÓCZI JANKA**A FŐMO és a budapesti mozipolitika
a Kádár-korban**

A modern nagyvárosok életében a jól működő mozhálózat mind kulturális, mind gazdasági szempontból kiemelt jelentőséggel bír. A budapesti vetítőhelyek a kezdetektől komoly népszerűségnek örvendtek, és már az 1900-as évek elejétől erőteljesen formálták a főváros arculatát. A mozik programot és beszédtemát kínáltak a lakosság széles rétegeinek, és nemcsak szórakozásra adtak lehetőséget, hanem a művelődés és tájékozódás fontos fórumaiként is működtek. Az államszocializmus éveiben a kultúrpolitika a filmgyártás, a forgalmazás és a moziüzemeltetés feladatait is az ellenőrzése alá vonta, de a kontroll az egyes szakterületeken különböző formában és szinteken valósult meg. A mozik üzemeltetéséért a Fővárosi Filmforgalmazási és Moziüzemi Vállalat, vagyis FŐMO felelt, amely – különböző nevek alatt, de lényegében azonos tevékenységi körrel – az egész korszak meghatározó szereplője volt, így különösen alkalmas arra, hogy segítségével a mozgóképek terjesztésével kapcsolatos politikai elképzeléseket, valamint a mozhálózatot mint jellegzetes városi teret modellezzük.

A FŐMO mellett, hogy a Kádár-korszak Budapestjének egyik fontos gazdasági vállalkozásaként működött, jelentős kulturális és közművelődési funkciót is betöltött, és mindkét profilját elsősorban az általa üzemeltetett mozikban megvalósuló műsorpolitikán keresztül teljesítette ki. A műsorpolitikát, azaz a rendelkezésre álló filmek elosztásának és bemutatásának stratégiáját egyfajta kurátori gyakorlatnak is nevezhetjük, amely ideális esetben összekapcsolta a szocialista értékek közvetítését a moziye-

gyek hatékony eladásával. Tanulmányom ezt a gyakorlatot tárja fel, és a klasszikus, egy-egy intézményre fókuszáló moztörténet helyett keresztmetszeti elemzést valósít meg, amely a nagyvárosi mozikultúra dinamikáját az átfogó irányításért felelős cég tevékenységén keresztül vizsgálja, vagyis bemutatja a FŐMO létrejöttének körülményeit, szervezeti működését és mozipolitikájának fontosabb elveit. Az elemzés arra a kérdésre keresi a választ, hogy a FŐMO mennyiben felelt meg annak a kultúrpolitikai feladatnak, amelyet saját ágazati irányító szerve, a Filmfőigazgatóság, vagy általánosabban az állampárt kultúrpolitikája elvárt tőle, és milyen eszközökkel kívánta küldetését beteljesíteni.

A nagy múltú vállalat sok évtizedes történetének általam részletesebben is elemzett időszaka 1960 és 1987 közé esik. A kezdő időpont a budapesti mozik látogatottságának csúcspontját, a záró év a vállalat Budapest Film Forgalmazó és Moziüzemi Vállalattá történő átnevezését és az ezzel járó profilmódosítást, azaz a szektor pluralizálódásának intenzív megindulását jelzi. A FŐMO szervezete és működése a Kádár-korszak egésze alatt viszonylag stabil maradt, de aktuális pozícióját a mozilátogatottsági eredmények erősen befolyásolták. A vállalat történetét tehát érdemes aszerint korszakolni, hogy milyen lépéseket tett a látogatottság növelése érdekében és hogyan alakult a kultúrpolitikához való viszonya. Ebből a szempontból az 1960-tól az 1968. január 1-jén induló új gazdasági mechanizmusig és az 1968-tól a közművelődési törvény 1976-os elfogadásáig tartó időszak, majd az ekkor kezdődő és 1987-ig tartó harmadik periódus bizonyos belső korszakhatárokat jelez.

Budapesti mozihálózat: az államosítástól a privatizációig

A második világháborút követően a magyarországi mozik gyors újraindítását a súlyos gondjait feledni vágyó közönség és a filmek propagandaerejében bízó kultúrpolitika egyaránt igényelte, azonban a háborús károk és a játszóhelyek működtetése körüli bizonytalanság lassították a folyamatot. Az átalakulás első éveiben az üzemeltetők sok helyen megváltoztak, a korábbi engedélyeket

pártok és társadalmi szervezetek képviselői vették át. A viszonylagos pluralitás 1948-ban ért véget, amikor több lépésben sor került a filmszakma államosítására, amely a filmgyártás és a -forgalmazás mellett a mozhálózatot is érintette.¹ Az állami felügylettel zajló centralizáció során a mozik üzemeltetése először a Mozgóképzemzeti Nemzeti Vállalat (MOKÉP) feladata lett, amely rövid ideig egy központból irányította az egész ország mozhálózatát, majd kialakította azt az országos fejlesztéskonceptiót, amelynek értelmében a játszóhelyekért a területileg illetékes kirendeltségek feleltek. 1951 tavaszán az átfogó rendezés területi egységei már a megyék voltak, a gyakorlati munka pedig a megyei kirendeltségek helyett a megyei moziállalatokban zajlott. Ezek működését a megyei tanácsok és a Művelődési Minisztérium közösen koordinálta, így komoly korlátok között ugyan, de lehetőség nyílt a helyi sajátosságok figyelembevételére. Az új rendszerben a MOKÉP elvesztette a mozhálózat feletti ellenőrzést, azonban továbbra is rendelkezett a forgalmazásba kerülő filmek felett, aminek hosszú távú következményei voltak. Az 1980-as évekre a moziüzemi vállalatok üzemeltették az ország filmszínházainak kilencvenhat százalékát,² mellettük működtek az úgynevezett társadalmi mozik, amelyek programját szakszervezetek, tanácsi szervezetek vagy egyéb közösségek határozták meg.

A megyék mellett, azokkal párhuzamosan, a mozikultúrájára joggal büszke Budapesten is megkezdődött az átszervezés. Mivel a főváros a lakosság lélekszáma, valamint társadalmi, gazdasági és kulturális státusza miatt különösen fontos volt, legtöbb moziját egyetlen, a megyei szervezetekkel egyenrangú, a gyakor-

¹ Az 1945 és 1948 közötti korszak mozipolitikájáról lásd Tóth István: *Mozi a koalíciós pártok gazdálkodásában (1945–1948)*. *Múltunk*, 1993/4. 68–91. A magyarországi film- és moziipar első államosítására 1919-ben, a Tanácsköztársaság idején került sor. Az 1948-as államosítás során a 8940/1949. Korm. sz. rendelet foglalkozott a moziüzemeltetési jogok rendezésével. Ennek kapcsán elsőként a magánszemélyektől vonták meg az üzemeltetési jogokat (1948. augusztus 26.), majd a jogi személyektől (1948. december 10.). Forrás: LAJTA Andor: *A budapesti filmszínházak története (1896–1959)*. In: FEHÉRVÁRI Zoltán (szerk.): *A budapesti mozi 100 éve*. Ernst Múzeum, Budapest, 2001. 265–353.

² BORSOS Árpád: *A mozi mint innováció magyarországi elterjedése. A hálózat alakulásának földrajzi jellemzői napjainkig*. PPTE TTK Földrajztudományok Doktori Iskola, Pécs, 2009. 87.

latban azonban sok tekintetben jobb pozícióban működő vállalat felügyelete alá helyezték. Míg a megyei moziüzemi vállalatokhoz nagyobb terület tartozott, és több település moziprogramját hangolták össze, a fővárosban egy településen belül különböző kerületek filmszínházait kellett működtetni.³ 1951. október 1-jén, az átszervezés első lépéseként, a Nagybudapesti Kirendeltségből megalakult a Fővárosi Mozgóképszínházak Egyesülete (FÖME).⁴ 1952 és 1954 között a Budapesti Városi Tanács Kerületi Mozgóképszínház Vállalatai, a FÖME irányítása alatt, kerületenként alakították a mozik programját. 1954. november 16-tól a kerületi vállalatok megszűntek, a cég Budapesti Fővárosi Tanács Mozgóképzési Vállalata (FÖMO) néven működött tovább, immár közvetlenül és egyetlen központból irányítva a Budapest területén zajló munkát. Ez a struktúra 1954-től egészen 1978-ig volt érvényben, amikor a vállalat elnevezése Budapest Főváros Tanácsa VB 1978. évi 524. számú határozatával Fővárosi Filmforgalmazási és Moziüzemi Vállalatra módosult.⁵

Az átalakuló piaci viszonyok az 1980-as évek második felében a cég működését is drámaian befolyásolták, ami a mozik nagyobb önállóságát és a tevékenységi kör bővítését eredményezte, elsősorban a forgalmazási szektorban. A szervezet neve ekkor ismét megváltozott, a város nevét felvéve, Budapest Film Forgalmazó és Moziüzemi Vállalatként működött egészen a rendszerváltásig.⁶ A fővárosi moziüzemeltetési monopólium 1990-ben

³ A megyei és fővárosi moziüzemi vállalatok működése közti hasonlóságok és különbségek elemzése további kutatást igényel. Az 1960-as évektől elsősorban izlésszociológiai elemzések készültek ezzel kapcsolatban, amelyek összevetették a fővárosi és vidéki közönség filmválasztási preferenciáit, és abban lényeges különbségeket mutattak ki. Lásd például az 1965–1966-os gencsapáti falusiak, a szombathelyi középiskolások és a budapesti középiskolások között végzett felmérések adatait összevető elemzést: VARGA Imre: Ízlés és valóság. *Alföld*, 1968/1. 38–42.

⁴ A folyamat leírása: LAJTA Andor: I. m. 337–340.; *A fővárosi Filmszínházak üzemvitel. Üzemeltetési kézikönyv*. Fővárosi Filmforgalmazási és Moziüzemi Vállalat, Budapest, 1983. 13. A vállalat székhelye 1956-ig az V., Petőfi Sándor utca 18., később V., Báthory u. 10. alatt található.

⁵ Alapító szerv: Budapest Főváros Tanácsa Végrehajtó Bizottsága. Alapító határozat: 869/1954. sz. és annak 524/1978. számú módosítása.

⁶ Bővebben lásd BANYÁR Magdolna: A Budapest Film átalakulása (Esettanulmány). In: JUHÁSZ Árpád: *A filmterjesztés rendszerének átalakulása (1982–1992)*. FILMOSZ–OPAKFI, Budapest, 1993. 123–128.

megszűnt, így több szereplő is megjelent a szektorban, de saját mozhálózata racionalizálásával, ekkor már csak tizenkét mozi irányítójaként a Budapest Film továbbra is életképes maradt. 1991-ben a cég a Fővárosi Önkormányzat vállalatává vált, és megkezdődött a privatizáció előkészítése. A nagy múltú vállalat jogutódja 1994-től a Budapest Film Zrt., amely ma a Fővárosi Önkormányzat százszázalékos tulajdonában áll, és hat mozi (Corvin, Művész, Puskin, Toldi, Tabán, Kino Cafe) üzemeltetője.⁷

A FŐMO tehát 1954 és 1987 között, a Rákosi-korszaktól a rendszerváltás előtti utolsó pillanatokig a budapesti moziélet meghatározója volt. Monopolhelyzete révén egyfajta kapuórként funkcionált, és a kulturális propaganda komplex eszköztárával terelte a kívánt irányba a közönség érdeklődését. A vállalat egyrészt maga is a szocialista kultúrpolitika sajátos terméke volt, jelenléte eleve a piac demokratikus viszonyoktól eltérő szerkezetét mutatta, másrészt, a szocialista nagyvállalatok többségétől eltérően, kulturális-művészeti termékek eladásából termelt bevételt, ezért ízlésformáló szerepe mellett a szellemi változások érzékeny indikátoraként működött. A FŐMO szervezetének és működésének vizsgálata épp ezért mindenképpen fontos ahhoz, hogy a korszak filmpolitikájának és filmfogyasztásának viszonyát átlássuk.

A FŐMO feladatai és szervezete

A FŐMO állami vállalatként működött, amelynek ágazati irányító szerve a Művelődési Minisztérium Filmfőigazgatósága volt,⁸ de

⁷ Portfóliójába tartozik a mozikon kívül az ART+ mozi és az egykori Odeon-Lloyd mozi (jelenleg Budapest Jazz Club) épülete. Forrás: <https://bpfilm.hu/> (Letöltve: 2020. 08. 19.)

⁸ A Filmfőigazgatóság 1955-ben jött létre a korábban külön minisztériumi irányítás alatt működő Filmfőosztály és az Országos Moziüzemi Igazgatóság összevonásával. Az átszervezéssel mind a filmgyártás, mind a forgalmazás-bemutató területe azonos irányító szerv ellenőrzése alá került. VARGA Balázs: *Filmirányítás, gyártástörténet és politika Magyarországon 1957–1963*. Doktori disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Budapest, 2008. 17. Forrás: <http://doktori.btk.elte.hu/hist/vargabalazs/disszert.pdf> (Letöltve: 2020. 08. 19.)

a közvetlen felügyeletet Budapest Főváros Tanácsa Végrehajtó Bizottságának Művelődésügyi Főosztálya gyakorolta. Eszközei az állam tulajdonában álltak, de szabadon gazdálkodott velük, akárcsak a rendelkezésre álló munkaerővel. Munkáját tervrendszer határozta meg, amely a pártkongresszus kultúrpolitikai szempontjait, az ország gazdasági és a Filmfőigazgatóság művelődéspolitikai ötéves tervét, a fővárosi tanács művelődésügyi főosztályának szempontjait vette figyelembe. A Filmfőigazgatóság intézkedései és irányelvei rendeletek és utasítások (például tervutasítások), írásbeli és szóbeli tájékoztatás, értekezletek (eredményértékelések, tapasztalatcserék stb.) és helyszíni ellenőrzések formájában jutottak el a vállalathoz.⁹ A vállalat ezeknek megfelelően határozta meg saját közművelődési feladatait, és tűzte ki az elérni kívánt, elsősorban látogatószámra és jegybevételekre vonatkozó teljesítményét a következő ötéves periódusra. A FÖMO, akárcsak a megyei moziüzemi vállalatok, teljesítménye függvényében fogyasztói árkiegészítésben részesült, ami éves árbevétele jelentős részét tette ki.

A vállalat tevékenységét elsősorban a filmes kulturális szolgáltatás két nagy területén, a moziüzemeltetés és a filmterjesztés, filmpropaganda körében folytatta. Feladatai közé hivatalosan a következők tartoztak:¹⁰

- a Budapest területén levő állami filmszínházak üzemeltetése, kihelyezett előadások tartása;
- az állami társadalmi filmszínházak (üzemi, hivatali, intézményi stb.) és kihelyezett előadások filmellátása;
- a filmterjesztés szocialista jellegének erősítése, módszereinek differenciált alakítása, a közművelődési célkitűzésekhez igazodó – egyúttal a vállalat gazdasági céljait is megvalósító – kulturális szolgáltató tevékenység;
- a lakosság filmnézésének folyamatos, pozitív irányú befolyásolása, a művelődési és szórakozási igények színvonalas kielégítése és fejlesztése;

⁹ GERGELY Róbert: *Filmforgalmazás, Mozi-üzemszervezés*. Népművelés Propaganda Iroda, Budapest, 1979. 9.

¹⁰ *A fővárosi Filmszínházak üzemvitele. Üzemeltetési kézikönyv*. Fővárosi Filmforgalmazási és Moziüzemi Vállalat, Budapest, 1983.

- többoldalú együttműködés a közművelődés egyéb területeivel;
- komplex közönségtájékoztatást és műsorpolitikai orientációt biztosító film- és mozipropaganda kialakítása;
- a főváros mozhálózatának az igény szerinti bővítése, a filmszínházak állagának megóvása, a technika karbantartása, felújítása, korszerűsítése;
- a kulturális szolgáltatást segítő részlegek (karbantartó, dekorációs részleg, nyomda stb.) hatékony üzemeltetése.

A cég élén igazgató állt, a posztot sorrendben Korbasics Pál, Ladányi Sándor, Horváth Sándor és dr. Nagy Sándor töltötte be. A szervezet az igazgatóság mellett főosztályokra és osztályokra tagolódott. A filmforgalmazási főosztály felelt a műsortervek összeállításáért, statisztikákat készített, irányította a filmprogram népszerűsítését szolgáló propagandát, tartotta a kapcsolatot a területi- és mozivezetőkkel. A mozifelügyeleti osztály ebből a célból mozi-csoportvezetőket, később területi igazgatókat nevezett ki, akik a hozzájuk tartozó területen több mozit is koordináltak, és ellenőrizték a tervszámok teljesítését.¹¹ A FŐMO további két főosztálya volt a gazdasági főosztály, amely a pénzügyeket kezelte, valamint a műszaki főosztály, amely a karbantartással, beszerzésekkel, technikával kapcsolatos feladatokat látta el. Az egyes filmszínházak teljes jogú irányítója a mozivezető, aki felelős volt a működtetésért és a pénzügyi rendelkezések betartásáért, megszervezte a dolgozók munkáját, bizonyos munkáltatói jogokat gyakorolt, jelentéseket készített az eredményekről, és leadta az üzemeltetéshez szükséges igényeket. Helyettese az üzemvezető, akinek feladata az általa vezetett műszak munkájának napi felügyelete. A műszakban dolgozott továbbá a vetítéseket bonyolító gépész, a pénztáros és a ruhatáros, a jegykezelő, a portás és a fűtő.

¹¹ A mozi-csoportvezetők maguk is egy-egy mozit vezettek a területen, 1979-től a pozíció új neve területi vezető lett, és a munkatársaknak ebben a funkcióban már nem volt saját mozijuk, fő feladatukká a felügyelet és a kapcsolattartás vált. Forrás: PANROK Ferenc: *A mozik révén történő filmterjesztés Budapesten 1957–1985*. NFI – Filmarchívum, Kézirattár. 5.

A FŐMO tevékenységi körét áttekintve rögtön egy különös sajátosságra, vagyis inkább hiányra lehetünk figyelmesek. Bár ez a vállalat üzemeltette a filmszínházakat, azaz közvetlenül felügyelte a filmek találkozását a közönséggel, a moziban vetített program egy másik állami cégtől, a kópiák fölött rendelkező, kizárólagos kölcsönzési és forgalmazási joggal bíró MOKÉP-től függött. Lugossy László, a Magyar Film- és Televízióművészek Szövetségének főtítkára találóan írta le a moziüzemi vállalatok és a MOKÉP között kialakult abszurd szituációt: „Az egyiknek volt filmje, s mozija nem, a másiknak mozija volt, de filmje nem. Tehát a filmet illetően monopolhelyzetbe került a forgalmazó, a mozit illetően viszont a megyei moziüzemi vállalatok, hiszen hiába volt belőlük húsz, egy megyében csak egy volt. Vagyis: decentralizálták a monopolhelyzetet.”¹² Az egymásra utaltság mellett meglevő érdekellentétek állandó feszültséget teremtettek a két vállalat között, ami kisebb-nagyobb mértékben 1987-ig, a forgalmazási monopólium feloldásáig érezhető volt.¹³ Mivel a MOKÉP tevékenységének vizsgálata meghaladná e tanulmány kereteit, a továbbiakban a FŐMO által üzemeltetett játszóhelyek működését és az ott bemutatott filmek köré szervezett filmpropaganda eszközeit mutatom be részletesebben, azzal a megjegyzéssel, hogy a párhuzamosan működő cég tevékenysége a korszakban végig meghatározta a vetítésre elérhető tartalmat.¹⁴

¹² SIPOS Júlia: A monopólium vége? A filmforgalmazás jövőjéről. *Filmvilág*, 1988/7. 7–17.

¹³ A filmforgalmazást hivatalosan ellátó MOKÉP tevékenysége mellett az 1970-es években már megjelentek az alternatív forgalmazási kezdeményezések. Ilyen volt a Balázs Béla Stúdió Közművelődési Csoportjához kapcsolódó „társadalmi forgalmazás” koncepciója, amely a filmklubok rendszerére építve közelebb kívánta hozni egymáshoz az alkotókat és a közönséget, lehetőséget adva arra, hogy a filmek kapcsán élő és érdemi vita alakuljon ki. A társadalmi forgalmazás technikája mintát adhatott a filmes közönség-szervezés területén dolgozó többi szakember számára is.

¹⁴ A két vállalat közti ellentétet illusztrálja például a *Filmvilág* folyóirat hasábjain zajló vita 1981-ben, amelyhez dr. Gombár József MOKÉP-igazgató és dr. Nagy Sándor FŐMO-igazgató is hozzászólt. GOMBÁR József: A magyar filmforgalmazás egy évtizede és távlatai. *Filmvilág*, 1981/3. 5–11. Dr. NAGY Sándor: A mozinak keresünk filmet! Vita a filmforgalmazásról. *Filmvilág*, 1981/7. 21.; BOROS István: A csendes háború. Vita a filmforgalmazásról. Mozi-örjárat Budapesten. *Filmvilág*, 1981/7. 17–20.

Mozihálózat és műsorszerkesztés (1960–1968)

Az államosítást követően átmenetileg csökkent a mozik száma az országban, mert a központosítás nyomán sok engedélyt bevontak, a vetítések technikai körülményeit szigorúbban ellenőrizték, bizonyos moziépületeket a háborús károk miatt kellett kivonni a rendszerből, egyes épületeket pedig más célra kezdtek használni, ráadásul vetíthető filmből is kevés volt. A felülvizsgálat során, különösen a falusi közönség jobb elérésének érdekében, igyekeztek kiegyenlíteni az egyes területek filmmel való ellátottságát, amit elsősorban a mozgékony vándormozik támogatásával és az egymáshoz közel fekvő településeket ellátó körzeti mozik indításával kívántak elérni. 1951-től azonban ismét emelkedett az állandó filmszínházak száma, mert a régi-új játszóhelyek beindítását mind a kulturális irányítás, mind a közönség igényelte. Budapesten 1958-ban 97 mozi üzemelt 49 721 férőhellyel, egy mozira 19 072 lakos jutott.¹⁵ A korszak elején a mozihiány annyira általános volt, hogy a probléma újra és újra felmerült a sajtóban. A nagy kereslet egyik következménye az illegális jegyüzérek feltűnése, akik a budapesti kulturális-társadalmi élet jellegzetes karaktereivé váltak. A helyzetet tovább nehezítette, hogy a főváros dinamikus növekedésével újabb és újabb területek, leginkább lakótelepek (József Attila-lakótelep, Lágymányos, Újpest, Újpalota) maradtak filmszínház nélkül.¹⁶ A FŐMO 1968-ban 97,¹⁷ 1977-ben 79,¹⁸ 1983-ban 71 állami mozit

¹⁵ HEINZ Ervin: A budapesti filmszínházak. *Megyei és Városi Statisztikai Értesítő*, 1968/8. 12. 343.

¹⁶ ZAY László: Mozi a kultúrházban, kultúrház a moziban. *Magyar Nemzet*, 1962. május 13. 9. A budapesti mozihiány témáját 1958-ban a Magyar Filmhíradó is feldolgozta: Mozi mozaik. *Magyar Filmhíradó*, 17/3. 1958. április. Forrás: <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=13883> (Letöltve: 2020. 08. 11.)

¹⁷ A filmszínházak fejlesztési koncepciója és a IV. ötéves terv ezzel összefüggő célkitűzései. Budapest Főváros Levéltára (a továbbiakban BFL) XXII. 113.d 147. kisdoboz. A Fővárosi Filmforgalmazási és Moziüzemi Vállalat távlati tervei (1969–1971, 1978, 1981).

¹⁸ A fővárosi mozik és a filmforgalmazás helyzete, a továbbfejlesztés feladatai, 1977. BFL XXII. 113.d 147. kisdoboz. A Fővárosi Filmforgalmazási és Moziüzemi Vállalat távlati tervei (1969–1971, 1978, 1981).

üzemeltetett a fővárosban.¹⁹ A budapesti mozilátogatók száma 1960-ban volt a csúcson 39,8 millió nézővel, az 1970-es évek második felében általában évi 18-20 millió fő. Az 1970-es években a meglévő mozikban is egyre sürgetőbbé vált a korszerűsítés, de a településszerkezet alakulását nem követte a mozhálózat organikus fejlődése. A nagy befogadóképességű, kis területre koncentrálódó belvárosi mozik és a vetítőhely nélkül álló, nagy lakótelepekkel rendelkező külső kerületi negyedek között egyre látványosabb volt a különbség.

A mozik programjának kialakításánál különböző osztályozási rendszerek befolyásolták a döntéseket. A minisztérium 1963-ig nem kevésbé szigorúan kategorizálta a filmeket,²⁰ de a negyed-évekre összeállított megjelenési tervekben meghatározták a bemutató idejét, és írásban közölték azokat az irányelveket, amelyeket figyelembe kellett venni a bemutatás során. 1963 után a filmek meghatározott kategóriák szerint érkeztek a FŐMO-hoz, vagyis a kultúrpolitikai szempontból fontos, a szocialista értékrendet erősítő alkotások „A”, a semleges, azonban a műsorellátás (nemzetiség, műfaj, témák) változatosságát erősítő filmek „B”, a kommersz szórakoztató alkotások, amelyek forgalmazását a nézőre áthárított kulturális járulékkal is terhelték „C” kategóriába, a főkategóriakon belül pedig számozott alosztályokba kerültek.²¹ Bár a kategóriákat nem a cég határozta meg, a besorolás befolyásolta a helyárakat, ami már közvetlenül is hatott a FŐMO gazdasági helyzetére. Az I. helyárú filmhez képest a II. helyár húsz, a III. negyven százalékkal drágább volt.

¹⁹ A mozik listáját lásd a *Függelékben*.

²⁰ 1958 és 1962 között léteztek „V”, vagyis vezető minősítésű filmek, amelyeket a lehető legszélesebb közönség számára kellett elérhetővé tenni, ezért a meghatározott tervszámok elérését komoly propagandával segítették, „A”, azaz átlagos besorolású, és „B” jelzésű filmek, amelyeket szűkebb körben, kevesebb reklámmal forgalmaztak.

²¹ Az új rendszert visszamenőleg, az 1960. január 1-jétől bemutatott filmekre is alkalmazták, később pedig többször módosították a tapasztalatok figyelembevételével. A kategóriákról lásd TAKÁCS Róbert: A felbomlás szélén. Nyugati film a magyar mozikban az 1980-as években. *In Medias Res*, 2020/1. Forrás: <https://media-tudomany.hu/archivum/a-felbomlas-szelen/> (Letöltve: 2020. 08. 19.) GERGELY Róbert: I. m. 63.

A vetítőhelyek műsorterve a megjelenési tervre épült, amelyet a MOKÉP készített el a Filmátvételi Bizottság által jóváhagyott filmek alapján évente háromszor, négy hónapra. A MOKÉP az adott periódusra vonatkozóan indoklást is adott a Filmfőigazgatóság számára, amelyben megjelölte, hogy milyen kultúrpolitikai szempontok vezették az aktuális lista összeállítását. Az indoklásban szerepelhettek bizonyos témák, évfordulók, a repertoár színesítése, együttműködések aktualitása. A Filmfőigazgatóság ennek jóváhagyása után hatósági körlevelet küldött a moziüzemi vállalatoknak, amelyben megerősítették a fent megjelölt célokat, jelezték a filmek műsorpolitikai kategóriáját, a korhatárokat, a kiemelt filmeket, és megadtak bizonyos tervszámokat. A műsorok összeállítása ezután a területileg illetékes moziüzemi vállalat felelőssége volt, mind az állami, mind a társadalmi mozik tekintetében. „Ez a munka kultúrpolitikai és gazdasági szempontból egyaránt a vállalat egyik legfontosabb feladata, hiszen itt dől el, hogy a műsorpolitikai irányelvek figyelembevételével elkészített változatos műsorbeosztás mennyire tudja szolgálni az általános és a helyi műsorpolitikát, a közönség igényeit.”²²

A FŐMO havi műsorterve mindig az előző hónap közepén, több körben egyeztetve alakult ki. A műsorcsoport a rendelkezésre álló kópiaszámot figyelembe véve elküldte a tervet a mozivezetőknek, akik negyvennyolc órán belül, a területi igazgató ellenjegyzésével visszaküldték a javaslatukat. A javaslat készítésekor szem előtt tartották a filmek jellemzőit,²³ a mozi közönségének igényét és a mozi státuszát, a premier filmszínházak például javaslatot tehetek a népszerű alkotások reprízelésére. A prolongációs megbeszéléseken arról döntöttek, hogy melyik filmeket tartsák műsoron

²² GERGELY Róbert: I. m. 66.

²³ Elsősorban: gyártó ország, kultúrpolitikai és helyár kategória, korhatár, vetítési mód, méterhossz, műfaj, kapcsolt rövidfilm. Ha egy filmből kevés kópia került forgalomba, pendlizéssel juttathatták el egyszerre több moziba. A pendlizés azt jelentette, hogy az egyes mozikban egymáshoz képest elcsúsztatott időpontban kezdték vetíteni a filmet, és amint a több tekercses filmből az első tekercsek lepereregtek az egyik helyen, azonnal vitték a másikba, onnan pedig esetenként tovább a moziba is. Ez meglehetősen kockázatos, bonyolult logisztikát igénylő módszer volt, de színesítette a mozik kínálatát. A szállítás másik módszere a „hozom-viszem” rendszer, amikor a film összes tekercsét egyben vitték az egyik moziból a másikba. A szállítás díja és a szervezés feladata a FŐMO-t terhelte.

annak érdekében, hogy a népszerű és/vagy értékes alkotások minél hosszabban elérhetők legyenek. Miután a műsorcsoporthoz munkatársai összehangolták a különböző igényeket, a végleges műsortervet visszaküldték a mozivezetőknek, akik nyilvántartásba vették azt. A műsortervtől csak indokolt esetben lehetett eltérni, ilyen volt például, ha kiderült, hogy az előzetes számításoknál kevesebb kópia áll rendelkezésre, esetleg tönkrement, megváltozott a film megjelenésének időpontja, valamilyen tematikus rendezvény miatt változott a program, vagy egy magyar alkotás díjat nyert egy fontos fesztiválon, ezért újra műsorra kellett tűzni.²⁴

A műsortervekre építve a közönségszervezők különböző kedvezményekkel szolgáltatták meg a társadalom egyes csoportjait, és a nézők elérésére indított kampányaik jól érzékeltetik a vállalat piaci stratégiájában megjelenő trendeket. Az 1960-as évek elejétől egyre komolyabb konkurenciát jelentett a televízió,²⁵ a mozinézók száma csökkent, így a szervezők különböző kedvezményekkel próbálták a moziba csalogatni a lakosságot. A bérletes mozilátogatók között a nyugdíjasokat és a dolgozók különböző csoportjait is megtaláljuk. A „Dolgozók kedvezményes mozijegye” adott számú filmre kínált belépési lehetőséget, a szocialista brigádok a vetítések után filmesztéták és kritikusok segítségével elemezték a látottakat. Az 1960-as évek közepétől egyre fontosabbá vált, hogy a fiatalok minél korábban megismerjék a mozit mint minőségi szórakozási formát, és a film később, fizetőképes nézőként is a mindennapjaik része maradjon. 1964-ben bevezették a középiskolásoknak és ipari tanulóknak szóló ifjúsági mozibérletet, amelyet a következő Lenin-idézet díszített: „Minden művészet közül számunkra a legfontosabb a film”. Ennek tulajdonosa három nem korhatáros

²⁴ SZÓKE Domokosné: *Miért van sok műsorcsere? Feljegyzés Mátyás Jánosné filmforgalmazási ig. h. részére.* (1980. 10. 13.) BFL XXIII. 113.d 148. kisdoboz. Fővárosi Filmforgalmazási és Moziüzemi Vállalat: A filmforgalmazásról szóló beszámolók és tervek 1973–1984.

²⁵ A televízió rendszeres adása 1958-ban indult, aminek elszívó hatása az 1960-as évek elejétől érezhető a mozilátogatottsági adatokon. Panrok Ferenc visszaemlékezése szerint ennek hatására „pánikhangulat lett úrrá” a mozivállalatokon, amelyek a műsorok számának növelésével, bérletekkel, a fiatalság körében végzett koncentrált közönségszervezéssel próbálták menteni a helyzetet. PANROK Ferenc: I. m. 6.

filmet szabadon megnézhetett az aktuális kínálatból, a negyediket viszont egy meghatározott listából kellett kiválasztania.²⁶

Kísérletek a kettős irányítás harmonizálására (1968–1976)

A fővárosi mozik látogatottsága az 1960-as években drámaian csökkent, ami súlyosan érintette a FŐMO bevételeit. Ez egyre világosabbá tette azt az ellentmondást, ami a moziüzemi vállalat irányításának kettősségében feszült. A szigorúan megtervezett gazdasági célokat és a kultúrpolitikai szempontokat nehezen lehetett összeegyeztetni, hiszen a közönség természetes érdeklődése nem követte a vezetés preferenciáit, az egybeesés kivételesen, például egyes magyar kasszasikereknél valósult meg. Az irányítás átszervezésére maguk a vállalatok is tettek javaslatokat, majd 1967-ben a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság folytatott vizsgálatot az anomáliák feltárására.²⁷ Az ekkor készült jelentés arra a következtetésre jutott, hogy a területileg illetékes vezetők számára nem világos saját felelősségi körük, az országos szervek viszont nem elég erősek, hogy közvetlenül irányítsanak. A megoldás az lenne, ha a moziüzemi vállalatok önállósága mind gazdasági, mind kulturális kérdésekben nőne, és a központi tervezés nélkül, maguk határozhatnának a filmek bemutatásáról. Az 1968. január 1-jén bevezetett új gazdasági mechanizmus természetesen a moziüzemi szektorban is erősen éreztette a hatását, de végeredményben a KNEB javaslatával ellentétes irányba terelte a folyamatokat. A reformot megelőző vitákban megfogalmazódott, hogy bár a szellemi szükségletek kielégítését szolgáló kulturális termékek is megjelennek a kereskedelmi forgalomban, azok különböznek az egyéb áruktól. A szocialista kultúra fejlődésének és megismertetésének érdeke olyan erős szempont, amit nem gyengíthetnek a kulturális szektorban működő vállalatok gazdasági érdekei. A Művelődésügyi Minisztérium szerint

²⁶ KOVÁCS Emőke: A fővárosi mozik a Kádár-korszakban. *Valóság*, 2008/8. 52. A cikk további adatokat tartalmaz a FŐMO-mozik forgalmazási eredményeiről a Kádár-korszakban.

²⁷ GERGELY Róbert: I. m. 15–16.

„a kulturális tevékenység rentabilitása a népgazdaság számára nem elsőrendű célkitűzés. A kulturális vállalatok munkájának megítélésénél a nyereség csak akkor lehet megfelelő mutató, ha abban a művelődéspolitikai célkitűzések is kifejezésre jutnak. A gazdasági befolyásolási módszerek kialakítása során a kulturális vállalatoknál biztosítani kell a kultúrpolitika érdekében szükséges védettséget. A népgazdasági mechanizmusban érvényes elveket a kulturális terület sajátosságait figyelembe véve kell adaptálni”.²⁸ Az elvek és a gyakorlat azonban eltértek, hiszen a reform által bevezetett szabályozó és ösztönző rendszer a moziüzemi vállalatokra is hatással volt, ráadásul a fővárosi és megyei vállalatok vonatkozásában nem volt egységes. A vállalatok a reform bevezetését követően többször kérték a területek közötti koordináció erősítését, ez azonban nem vagy csak nehezen valósult meg.

A program hatékonyabb összeállítását célozta, hogy a filmszínházakat az ott elérhető szolgáltatás minősége és a filmkinálat alapján osztályokba sorolták, és a mozik átszervezésekor figyelmet fordítottak arra, hogy a budapesti kerületekben az egyes kategóriák arányosan jelenjenek meg.²⁹ A besorolás lehetőséget adott arra, hogy a filmek útját pontosabban lehessen tervezni és a mozik programja differenciáltabbá váljon. Öt osztályt különítettek el annak megfelelően, hogy a vetítési technika, a műszaki állapot, a kényelmi funkciók és a filmek premier státusza milyen színvonalon biztosította a moziélményt. Az öt osztály a következőképpen alakult:³⁰

²⁸ Idézi GERGELY Róbert: I. m. 22.

²⁹ A mozik osztályba sorolásáról rendelkezett a 141/1968 (MK 14.) MM-ÁH és a 106/1979. (MK 15.) KM-ÁH számú utasítás és annak végrehajtása, illetve a KM Filmfőigazgatósága 67.823/1979. sz. és annak 59.201/2/1980. sz. módosító intézkedése. A mozik egyéb felosztásai: a vetített film típusától függően (70 mm, 35 mm, 35 mm szélesvásznú, 16 mm, 16 mm szélesvásznú), a vetítőberendezés szerint (telepített vagy hordozható), nézőtér szerint (terem-, kert- vagy ikermozi, amelyben mindkét megoldás lehetséges), működés folyamatossága szerint (állandó, időszakos, alkalmi), üzemeltető szerint (állami, társadalmi), látogatók szerint (nyilvános, zárt körű), államigazgatási telephely szerint (városi, községi). Forrás: GERGELY Róbert: I. m. 102–103.

³⁰ *A fővárosi Filmszínházak üzemvitele. Üzemeltetési kézikönyv.* Fővárosi Filmforgalmazási és Moziüzemi Vállalat, Budapest, 1983. 54.

- *kiemelt (osztályon felüli) filmszínházak*: 35 mm-es vetítővel rendelkeztek, kiemelt, premier előtti, vagy monopolizált filmellátásban részesültek, színvonaluk szerint az I-es technikai-minőségi osztályba tartoztak;
- *első osztályú (premier) filmszínházak*: 35 mm-es vetítővel rendelkeztek, a filmek legalább kétharmad részét a magyarországi bemutatás után négy-hat héttel műsorra tűzték, I-es (átmenetileg II-es) technikai-minőségi osztályba soroltak;
- *másodosztályú (monopol) filmszínházak*: 35 mm-es vetítővel rendelkeztek, a bemutatót követő tizenhat-húsz héttel tűzték műsorra a filmeket, II-es (átmenetileg III-as) technikai-minőségi osztályba tartoztak;
- *harmadik osztályú (utánjátzó) filmszínházak*: idetartoztak az egyéb, 35 mm-es vetítésre alkalmas mozik és a 35 mm-es vándormozik;
- *negyedik osztályú filmszínházak*: valamennyi 16 mm-es vetítéssel működő mozi és 16 mm-es vándormozi.

Az országban működő speciális filmszínházak külön megítélés alá estek, így az archív filmeket játszó mozik automatikusan az első, a híradómozik a harmadik, a 35 és 16 mm-es szélesvásznú vándormozik a negyedik kategóriába kerültek, míg az országban egyébként ritkán látható, 70 mm-es filmek vetítésére képes mozik egyedi elbírálásban részesültek.³¹

A látogatószám a finomhangolásra tett kísérletek ellenére is tovább esett, ezért a FŐMO az 1970-es években ismételten megerősítette a kapcsolatait az oktatási-nevelési intézményekkel, remélve, hogy az oktatási programhoz illeszkedő műsorkínálattal stabilabb nézőszámot érhet el. Szükség is volt erre, mert elsősorban a fiatalok körében csökkent a mozilátogatási kedv, amit a mozik romló technikai állapota tovább súlyosbított.³² A közönség érdeklődését jól mutatja, hogy a FŐMO mozikban 1974-ben a látogatóknak 11,6%-a váltott jegyet magyar, 10,3%-a szovjet,

³¹ GERGELY Róbert: I. m. 116.

³² KOVÁCS Emőke: I. m. 55.

9,8%-a népi demokratikus országokból származó filmekre, míg 68%-a egyéb országok alkotásait preferálta.³³

A minimum látogatószám elérése és a magyar és más szocialista országokból származó filmek népszerűsítése érdekében a FŐMO különböző akciókat indított. Ilyen volt például, hogy a mozik év elején szerződtek az iskolákkal, és megegyeztek az előre lekötött előadások számában. Az öt előadásra szóló iskolai bérletet az 1975–1976-os tanévben mintegy 40 000 fő váltotta meg, az 1400 különelőadásnak 508 000 nézője volt.³⁴ A FŐMO a szocialista szellemiségű filmeket bemutató ajánló jegyzékek készítésével segítette a pedagógusokat a nevelési célokhoz illeszkedő filmek kiválasztásában. A „Tanulók iskolamozi jegyével” például 1978 szeptemberétől a diákok öt választott magyar filmet nézhettek meg a moziban, amit aztán a FŐMO által biztosított segédanyagok alapján az osztályfőnöki és irodalomórákon megvitathattak. A kiemelt filmek fogadtatása változó volt, de némelyik, így az *István, a király* (r.: Koltay Gábor, 1984), a *Te rongyos élet* (r.: Bacsó Péter, 1984) és a *Napló gyermekeimnek* (r.: Mészáros Márta, 1982) a fiatalok körében spontán sikert aratott.³⁵ A legkisebbek filmes nevelését az óvodákba szervezett vetítésekkel kezdték meg, de nagy fordulatot hozott 1975. december 22-én a Mátra mozi tematikus filmszínházzá alakítása. A koncepció kidolgozásában a budapesti úttörőszövetség és a Pannónia Rajzfilmstúdió munkatársai is részt vettek, és a vetítőhely ettől kezdve Mátra mese- és ifjúsági moziként működött. A mozi fél tíztől fél hatig óránként induló programjának célja az volt, hogy a gyerekeket és fiatalokat friss és minőségi tartalommal szólítsa meg.³⁶

³³ *Jelentés a fővárosi társadalmi mozik műsorellátásáról, műsorpolitikájáról.* 1976. június 15. BFL XXIII. 113.d 147. kisdoboz. A Fővárosi Filmforgalmazási és Moziüzemi Vállalat távlati tervei (1969–1970, 1978, 1981), 1969–1981.

³⁴ VENCZEL István: Budapesti helyzetkép: közoktatás – közművelődés. *Népművelés*, 1976/4. 5.

³⁵ *Jelentés a Fővárosi Tanács Művelődésügyi Főosztálya számára V. Sütő Anna elvtársnőnek.* 1984. december 28. BFL XXIII. 113.d 148. kisdoboz. A Fővárosi Filmforgalmazási és Moziüzemi Vállalat: Kultúrpolitikai beszámolók és tervek 1979–1984.

³⁶ Mesemozi lett a Mátra. *Magyar Hírlap*, 1975. december 23. 10. A Mátra profilváltása sikeres volt, a mozi népszerű lett a legkisebbek körében. A program összeállítói figyeltek arra, hogy megfelelő tartalmak kerüljenek itt vetítésre,

Egy szocialista nagyvállalat a kultúrában (1976–1987)

„Vita és azt hiszem még sokáig vita marad, hogyan kell a közönség igényét is figyelembe vevő, de a szocialista tudatformálást is elősegítő filmforgalmazást is megvalósítani, s egyben a látogatottságot is stabilizálni” – olvasható a FŐMO munkájáról a Fővárosi Tanács Művelődésügyi Főosztálya számára írt 1979-es véleményben.³⁷ A felvetés érzékelteti, hogy a szocialista értékrendnek megfelelő, nevelő célzattal bemutatott művek és a közönség igényeinek jobban megfelelő, ezért több bevételt generáló, szórakoztató filmek bemutatása kapcsán komoly volt a dilemma. A közművelődési célok megerősödése az 1970-es években az 1974-ben elfogadott közművelődési határozat, majd az ezt követő közművelődési törvény (1976:V. tc.) szellemiségéből eredeztethető. A törvény a „népművelés” helyett a „közművelődés” fogalmát preferálja, amely a hierarchikus és egyoldalú műveltségátadás helyett a kultúra összetett és kiegyenlített közvetítésére helyezi a hangsúlyt, valamint megerősíti az értelmiség szerepét a folyamatban (33. § (1) bekezdés). A szöveg szerint a filmgyártás és -forgalmazás, a könyvkiadással, terjesztéssel, sajtóval, rádióval és televízióval együtt, a közművelődési célok megvalósítását szolgáló, általános hatókörű tevékenység.³⁸

ebbe csak néha csúsztak hibák. Ilyen volt például 1976 tavaszán Jancsó Miklós *Csillagosok, katonák* című filmjének programra tűzése, amelynek már a vitrin-fotóit is korhatárosnak tartotta a sajtó. Nem mese ez. *Magyar Nemzet*, 1976. március 24. 6. A Mátra mese- és ifjúsági mozi helyén ma az Art+Cinema mozi üzemel (1074 Budapest, Erzsébet krt. 39.).

³⁷ *Vélemény a FŐMO munkájáról*, 1979. BFL XXIII. 113.d 148. kisdoboz. Fővárosi Filmforgalmazási és Mozizületi Vállalat: A filmforgalmazásról szóló beszámoló és tervek 1973–1984.

³⁸ Ennek értelmében az ilyen tevékenységet folytató vállalatok: „a) a közműveltség fejlesztése érdekében színvonalas tájékoztatást nyújtanak; népszerűsítik az ifjúság nevelésének korszerű pedagógiai elveit és módszereit, segítik a felnőttoktatási feladatok megvalósítását; b) a szocialista eszményeknek megfelelően kiválasztják és széles körben terjesztik a kulturális alkotásokat, kezdeményezik ezek létrejöttét; ápolják az anyanyelv tisztaságát, elősegítik a nyelv helyes használatának elterjedését; sajátos eszközeiknek megfelelően közreműködnek az irodalmi, a művészeti és a környezetkultúra, az egészségügyi műveltség fejlesztésében; korszerű ismeretterjesztő tevékenységet végeznek, színvonalas szórakozási lehetőséget biztosítanak; c) igényes kritikai tevékenységgel irányítják az

A törvény bevezetésének közvetlen hatása lehetett, hogy a közönség célzott megszólítását az 1970-es évek második felétől egy speciális rendszer, a kerületi közművelődési felelősök köre segítette. A közművelői státuszok létrehozására 1976-ban tettek először javaslatot, a kiválasztott személyek pedig 1978 első felében léptek munkába. A központi Közművelődési Osztály kötelékében huszonnégy önállóan dolgozó kerületi közművelőt alkalmaztak, akiknek fizetése 2550-2600 forint volt. A közművelők feladata „a kerületi műsorpolitika szocialista jellegének erősítése, egyidejűleg a látogatói terv teljesítése révén a gazdaságosság hatékony elősegítése, a kerületi mozik adottságait és a nézők igényeit figyelembe véve a kerületi műsorpolitika befolyásolása, aktív részvétel annak kialakításában”, a közművelődési filmfunkciók érvényesítése a vállalat kerületi filmterjesztési munkájában és folyamatos kapcsolatteremtő és szervezőmunka révén annak biztosítása, hogy a filmterjesztés beépül a kerületi közművelődés egészébe.³⁹ Ennek értelmében elviekben ők voltak a letéteményesei annak, hogy az általuk is véleményezett moziprogram megszólítsa a legkülönbözőbb társadalmi csoportokat, ezért az ideológiai, politikai és esztétikai nevelési célokat szem előtt tartva filmklubokat, vitákat, közönségtalálkozókat szerveztek, amihez háttéranyagokat, tematikus jegyzékeket, vitavázlatokat állítottak össze.

A közművelők és a mozi dolgozóinak viszonya nem volt konfliktusmentes. A közművelők funkciója mellé nem állt automatikusan rendelkezésre a szükséges infrastruktúra (saját iroda, telefon stb.), valamint köztük és a közönségszervezésért járó ösztönzők rendszeréből profitáló mozisok között anyagi érdekellentét feszült, amit a FŐMO vezetése is érzékelt. Hagyományosan a mozisok kommunikáltak az oktatási intézményekkel, és a közművelők tartották a kapcsolatot a kerületi Szabó Ervin könyvtárakkal, ifjúsági klubokkal és más társadalmi szervezetekkel,

állampolgárok figyelmét a magatartásban, az életmódban, a műalkotásokban, a tudományos eredményekben megjelenő értékekre; d) népszerűsítik más intézmények, a társadalmi és tömegszervezetek értékes közművelődési kezdeményezéseit, módszereit és az amatőrmozgalmak kiemelkedő eredményeit.” (24. §)

³⁹ *Dokumentum a kerületi közművelődési felelősök feladatairól, 1979.* BFL XXIII. 113.d 148. kisdoboz. Fővárosi Filmforgalmazási és Moziüzemi Vállalat: A filmforgalmazásról szóló beszámolók és tervek 1973–1984.

azonban a nagyüzemekben kialakítandó külön filmpropagandista hálózat megszervezése is felmerült.

Bár a közművelődési törvény a színvonalas szórakoztatást is közművelődési feladatnak tekintette, a közművelődési és üzleti érdekek kibékíthetetlen ellentéte a 1970-es és 1980-as években felerősödött a FŐMO-ban, ami a műsorpolitikát is erősen befolyásolta. Ennek egyik állomásaként, a Fővárosi Tanács Művelődésügyi Főosztálya kezdeményezésére, 1977-ben kádercseréket hajtottak végre, és leváltották a vállalat igazgatóját, a filmforgalmazási igazgatóhelyettest és a gazdasági igazgatóhelyettest.⁴⁰ A Művelődésügyi Főosztály vezetői a váltástól a mozik szolgáltatási színvonalának emelését, differenciáltabb programot, összességében pedig több jegyeladást eredményező műsorpolitikát vártak. A szocialista eszméket képviselő, széles közönséget elérő filmpolitika a különböző vállalati tervek célkitűzései között is hangsúlyosan jelent meg. Az 1978-ban megfogalmazott távlati tervek között a műsorpolitikában kiemelt helyen szerepeltek a magyar, a szovjet és a többi, elsősorban európai szocialista országok filmjei, a politikai, dokumentum-, ismeretterjesztő és oktatófilmek, az ízléses, kulturált szórakozást nyújtó, a „filmnézés elsajátítását” célzó filmek.⁴¹ Az 1990-ig tartó periódusban cél volt, hogy a kiemelt kategóriájú filmek látogatottsága az 1979-es 19,5%-ról az összes mozilátogatók 20-22%-át érje el, ezen belül is a magyar filmek nézőinek aránya az aktuális 13%-ról 14-15%-ra, a szovjet filmeké 9%-ról 10-11%-ra emelkedjen. Ebben az időszakban a munkások, munkásfiatalok és ingázók mellett a diákok és gyermekek, a belföldi turizmus kapcsán Budapesten átutazók, valamint az értelmiség filmfogyasztási szokásainak felmérését kívánták célzottan elvégezni, valamint szorosabbra vonták a FŐMO és a közművelődés szereplőinek kapcsolatait.

⁴⁰ *Vélemény a FŐMO munkájáról*, 1979. BFL XXIII. 113.d 148. kisdoboz. Fővárosi Filmforgalmazási és Moziüzemi Vállalat: A filmforgalmazásról szóló beszámolók és tervek 1973–1984.

⁴¹ *A Fővárosi Filmforgalmazási és Moziüzemi Vállalat távlati terve az 1990-ig terjedő időszakra*, 1978. BFL XXII. 113.d 147. kisdoboz. A Fővárosi Filmforgalmazási és Moziüzemi Vállalat távlati tervei (1969–1971, 1978, 1981). 32–33.

A jegyeladás kulcsa a korszak egészében a hatékony közönségszervezés volt, amelynek hátterét a propagandaosztály munkája, később a közművelők belépése biztosította. Az általános propaganda és a konkrét termékek népszerűsítésére szolgáló reklám működésével kapcsolatban Gergely Róbert így fogalmazott 1978-ban: „Abban az alapkérdésben, hogy a szocialista hirdetésnek igaznak és őszintének kell lennie, nem volt – és ma sincs – vita. Kerülni kell minden félrevezetési szándékot, és nem szabad megengedni, hogy a közönséget becsapással, félrevezetéssel vagy izlésromboló eszközökkel csalogassák be a moziba. [...] Szocialista film- és mozipropagandánk és reklámunk a valóság talaján áll – nem ellentétes bemutatott filmjeink eszmei mondanivalójával, művészi színvonalával. Éppen az jellemzi, hogy szerves alkotó-eleme a műsorra tűzött filmnek.”⁴² A hatékony propaganda érdekében alkalmazhatók a figyelemfelkeltő, látványos megoldások, azonban ezeknek összhangban kell állniuk a bemutatott filmek tartalmi értékeivel. Az ideális filmpropagandának Gergely szerint három nagyobb típusa van, és három területen talál célba:

- *általános, szakmai propaganda*: tájékoztatja a lakosságot, és elmélyíti annak mozi és film iránti igényét, ismerteti a magyar film sikereit, beharangozza a következőkben bemutatásra kerülő filmeket, hírt ad a forgalmazás eredményeiről, eszköze a média és a sajtó;
- *filmpropaganda és filmreklám*: felkelti az érdeklődést egy-egy konkrét film iránt, elsősorban a filmhez gyártott reklámanyagok segítségével valósul meg;
- *mozireklám*: tájékoztat az emberben az előző módszerekkel már megteremtett „filmigény” kielégítési lehetőségeiről, útba igazít a mozikhoz, informál az aktuális műsorról, nagyban függ a mozi üzemeltetők kreativitásától, az alkalmazott eszközök révén erősen befolyásolhatja a város arculatát.

A FÓMO a propaganda és reklám fenti formáit különböző módokon valósította meg. Az új filmek beharangozásának leghatásosabb formája az előzetesek vetítése volt, amelyek a filmet forgalmazó MOKÉP-től érkeztek. A filmszalagon érkező előzetesek mellett

⁴² GERGELY Róbert: I. m. 70–71.

kivetített reklámdiákkal, esetenként a film zenei betéteinek bejátszásával is reklámozhatták a mozgóképeket. A reklámokért, plakátokért, nyomtatványokért a KÖDEKO, azaz a dekorációs műhely felelt, a propagandacsoport és a közönségszervezési iroda pedig meghatározta a nézők elérésének stratégiáját. A reklámanyagokat egy központi raktárból osztották el, a tájékoztató kiadványokra és szórólapokra különös figyelmet fordítottak. A plakátok méretét a kiállítás helye határozta meg, léteztek speciális formátumok (villamos- és rácsplakát), és nagyon fontosak voltak az aktuális műsort hirdető *Hová menjünk moziba?* plakátok. A filmek jelenetképeit az utcafronton elhelyezett vitrinekben állították ki, így csalogatva az érdeklődőket a belépésre. A színes kártyanaptárak és a budapesti mozik információit tartalmazó mozitérképek mellett a két házior közé kifeszített, vászonra festett hirdetések és a FÓMO hatalmas, városi falfelületeken megjelenő mozipannói is emblematisztusnak számítottak, még akkor is, ha a Fővárosi Tanács építési osztálya az utóbbiakat esztétikai okokból nem mindig látta szívesen.⁴³ Az egyes filmekhez ismertető, osztogatók és egyéb reklámtárgyak is készülhettek, ezzel kapcsolatban az országos reklám a MOKÉP, a helyi, mozikra szabott reklám a FÓMO felelőssége volt. Az 1970-es évek közepétől egyre nagyobb lett az igény arra, hogy az egyes mozik műsorpolitikáját differenciálják, eltérő profilt alakítsanak ki számukra. A program összeállításán túl ennek egyik módja a mozik arculatának megújítása volt, amit a kirakatok és előterek dekorálásán kívül speciális grafikájú műsorismertetőkkal, jól felismerhető, önálló moziemlé mákkal erősítettek meg. A neonreklámoknak, világítással kiemelt megoldásoknak különösen nagy pszichológiai jelentőséget tulajdonítottak a potenciális látogatók megszólításában. 1980-tól tudatosan is törekedtek arra, hogy a mozik homlokzatán a szövegek helyett a grafikai elemek váljanak hangsúlyossá, ami a fővárosi utcák képét is megváltoztat-

⁴³ A Fortepan gyűjteményében megtalálható mozipannófotókról: LENÁRT András: Tűzfalon, kerítésen, villamoson is hirdették a filmeket. *Index.hu*. Forrás: https://index.hu/fortepan/2020/02/09/fomo_fotok/ (Letöltve: 2020. 08. 11.) A pannók leszedetése körüli vitáról: Kevés a hely filmhirdetésre. *Esti Hírlap*, 1958. június 15.

ta.⁴⁴ A mozik eltérő arculatának erősítése az 1980-as években a sokszínűség illúzióját keltette, noha az üzemeltető továbbra is a monopolhelyzetben levő FŐMO volt.

A vizsgált korszak végén, 1986-ban a FŐMO saját Elméleti és Módszertani Osztályt hozott létre a közönség és a filmek kapcsolatának kutatására. A csoport művelődésszociológiai kérdésekben gyűjtött adatokat, kérdőíveket készített, megvizsgálta a vetítőhelyek tárgyi környezetét, felmérte a mozi látogatási szokásokat, a nézők választási preferenciáit, de kutatta a filmkészítők, kritikusok és a közönség kapcsolatát is. Az osztály eredményeit 1987-től saját kiadású füzetekben tették közzé.⁴⁵

Tematikus programok...

A nagyvárosi közösségépítő tevékenységet a közösségi vetítéseken túl a FŐMO egyéb formákban is megvalósította, például kiállítások, ankétok, vetélkedők, filmklubok, (zenés) élő műsorok szervezésével. A nemzeti filmhetek, a tematikus évek (mint 1979, a Gyermek Éve) és évfordulókhoz kapcsolódó vetítési programok (1979, a Tanácsköztársaság 60. évfordulója) lehetőséget biztosítottak arra, hogy a budapesti lakosságot akár egy éven belül is több különféle felhívással mozgósítsák. Az ilyen kampányok egyik példája 1977 novemberében a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulója alkalmából meghirdetett akció volt. Azok a nézők, akik szeptember 5. és december 31. között tíz szovjet filmet megnézték a vállalat mozijaiban, és jegyeiket elküldték a FŐMO-nak, kubai és szovjet utazást nyerhettek, de a szovjet filmeket, és különösen a szovjet filmhetet (1977. november 3–16.) látogató brigádok is értékes nyereményekre számíthattak. A középiskolák tanulói

⁴⁴ 1980. évi vállalati cselekvési program. BFL XXIII. 113.d 147. kisdoboz. A Fővárosi Filmforgalmazási és Moziüzemi Vállalat távlati tervei. 1969–1981. 7–8.

⁴⁵ A magyarországi közönségkutatások történetét összefoglalta Féjja Sándor, a FŐMO Elméleti és Módszertani Osztály vezetője: FÉJJA Sándor: Filmkultúránk pillérei: zsöllyék. Dióhéjban a mozinézők megismeréséről. In: Közönség, mozi és egy film. Tanulmányok a filmterjesztéshez. A FŐMO Elméleti és Módszertani Osztályának Közleményei, 1987/1. 7–36.

számára ugyanekkor plakátkészítő versenyt hirdettek négy előre kijelölt szovjet film alapján.⁴⁶

A budapesti moziprogram központi tematizálásának másik nagyszabású példája Magyarország felszabadulásának 40. évfordulója 1985-ben.⁴⁷ Az ünnepi alkalom okán a FŐMO felgyorsította a Flórián téri Felszabadulás mozi rekonstrukciós munkálatait, és a február 13-i évfordulón a Szikra moziba ünnepélyes díszelőadást, ezt követően pedig tematikus vetítési programot tervezett. Az ünnepi héten bemutatásra került a *Talpalatnyi föld* (r.: Bán Frigyes, 1948), *Az ötödik pecsét* (r.: Fábri Zoltán, 1976), az *Alba Regia* (r.: Szemes Mihály, 1961), a *Budapesti tavasz* (r.: Máriássy Félix, 1955), a *Napló gyermekeimnek* (r.: Mészáros Márta, 1982), a *Szerelem* (r.: Makk Károly, 1970) és a *Veri az ördög a feleségét* (r.: András Ferenc, 1977). Az előkészítő anyagban szereplő indoklás szerint a válogatás azt a történelmi utat szeretné bemutatni, melyet a magyar nép a felszabadulás után nincstelenségtől a fasizálódáson át a felszabadulásig, majd, „túljutva az ötvenes évek buktatóin”, napjaink konszolidációjáig megtett.⁴⁸ Az összeállításhoz kapcsolódóan *Sorsforduló – magyar filmen* címmel középiskolásoknak szóló vetélkedőt hirdettek, a filmeket pedig az első hét után Budapest valamennyi kerületén körbevitték, hogy ne csak a belvárosi közönséghez jussanak el. Amíg a kiemelt program utazott, a Szikra kamaratermében a következő hét héten keresztül a 20. századi történelem különböző aspektusait bemutató hét filmből álló válogatásokat vetítettek a MOKÉP tematikus jegyzékei alapján. Az első műsorhéten a *Hétköznapi fasizmus* jelensége volt terítéken, a címadó, 1965-ös Mihail Romm-rendezés mellett többek között Szabó István *Mephisto* (1981) és Ingmar Bergman *Kígyótojás* (1977) című alkotásaival. Ezt követte a második héten *A magyar ugaron* blokk Kovács András 1972-es filmje nyomán, ami Magyarország két világháború közötti történetével foglalkozott, bemutatva példá-

⁴⁶ 60 éves a szovjet film. *Népművelés*, 1977/10. 38.

⁴⁷ *Munkaterv hazánk felszabadulása 40. évfordulójának megünneplésére. 1984. június.* BFL XXIII. 113.d 147. kisdoboz. A Fővárosi Filmforgalmazási és Moziüzemi Vállalat vezetői értekezletei (1977–1985).

⁴⁸ Uo. 2.

ul Jancsó Miklós *Csend és kiáltás* (1968), Grunwalsky Ferenc *Vörös rekviem* (1975), Sándor Pál *Herkulesfürdői emlék* (1976) és Fábri Zoltán *141 perc a befejezetlen mondatból* (1975) című filmjeit. A harmadik hét *Bekötött szemmel* című programja az ország második világháborús szerepvállalását vizsgálta (*Két félidő a pokolban*, r.: Fábri Zoltán, 1961; *A tizedes meg a többiek*, r.: Keleti Márton, 1965; *Jób lázadása*, r.: Kabay Barna, Gyöngyössi Imre, 1983; *Isten hozta őrnagy úr!*, r.: Fábri Zoltán, 1969). Ezt követte a *Békeidő I. – A felszabadulás után* című összeállítás (*Budapesti mesék*, r.: Szabó István, 1976; *Valahol Európában*, r.: Radványi Géza, 1947; *Így jöttem*, r.: Jancsó Miklós, 1964), majd a *Békeidő II. – A szocializmus építésének kezdeti évei* következett (*Angi Vera*, r.: Gábor Pál, 1978; a betiltást követően ekkor már játszható *A tanú*, r.: Bacsó Péter, 1969; *Feldobott kő*, r.: Sára Sándor, 1968; *Ház a sziklák alatt*, r.: Makk Károly, 1958). A hatodik műsorhéten a *Békeidő III. – A hatvanas évek konszolidációja* került terítékre (*Megszállottak*, r.: Makk Károly, 1961; *Sodrásban*, r.: Gaál István, 1963; *Húsz óra*, r.: Fábri Zoltán, 1965; *Hogy szaladnak a fák...*, r.: Zolnay Pál, 1966), a sorozatot pedig a *Napjaink* válogatás zárta le (*Ismeri a szandi mandit?*, r.: Gyarmathy Livia, 1969; *Vannak változások*, r.: Gulyás Gyula, Gulyás János, 1979; *Ajándék ez a nap*, r.: Gothár Péter, 1979; *Könnyű testi sértés*, r.: Szomjas György, 1983). Ezzel párhuzamosan a szovjet filmek mozijaként funkcionáló Gorkijban szeptember és április között huszonnyolc filmből álló válogatással emlékeztek a szovjetek harcaira többek között Csuhráj, Kalatozov és Tarkovszkij filmjeivel. A koordinált, már-már hónapokon át húzódó filmfesztivállá növvő rendezvény-sorozatba a Kossuth mozi kamaraterme is bekapcsolódott, ahol a szovjet filmművészet hétköznapi ábrázoló alkotásait tűzték műsorra Tarkovszkij, Mihalkov, Klimov és Joszeliani rendezésében, a Fény moziban, az Újpesti Moziklub szervezésében a népi demokratikus országok filmművészetének olyan gyöngyszemei peregtek, mint Andrzej Wajda *Csatorna* (1957), vagy Jiří Menzel *Szigorúan ellenőrzött vonatok* (1966) című filmjei, a Honvéd kamaratermében pedig a szomszédos szocialista országok filmkincséből mutattak be válogatást. A kísérőrendezvények között több kiállítás is szerepelt. A MOKÉP anyagára épülő plakát- és

fotókiállítások mellett a *40 év a magyar filmművészetben* című tárlatot a Szikrában, a FŐMO saját tevékenységét és a felszabadulás utáni mozitörténetet a Kossuthban tekinthették meg az érdeklődők. A változatos promóciós eszközökkel megtámogatott rendezvénysorozat megmutatja, hogy a FŐMO monopolhelyzete révén milyen széles körű koordinációra volt képes. A színvonalas és rendkívül gazdag filmprogram tervezete azért is tanulságos, mert jól érzékelteti, hogy milyen komoly lehetőségei voltak a vállalatnak arra, hogy a központi szervezés és az adott esetben akár kurátori tevékenységként is értelmezhető műsorpolitika révén átfogó kulturális missziót valósítson meg Budapesten.

... tematikus mozik

A FŐMO az egy-egy témára vagy ünnepi alkalomra fókuszáló programok mellett hosszabb távon a mozik specializációjával, úgynevezett profilmozik létrehozásával is megcélozhatta a közönséget. Ennek egyik példája a már említett Mátra mese- és ifjúsági mozi, továbbá a Gorkij, amely a szovjet filmek mozijaként működött, ahol a közönség egyik jellegzetes csoportját az orosz nyelvtanulók alkották. Az Új Tükör mozi a Lapkiadó Vállalat és az *Új Tükör* lap közreműködésével egyfajta közművelődési funkciót töltött be, de népszerű volt a Toldi stúdiómozi is, ahol a művészfilmek kedvelőinek rétegigényeit is kielégítették. A mesterséges profilalakítás nem mindig volt sikeres. Ennek egyik példája, hogy bár előbb a Bányász, majd 1980-tól elvben a Tanács lett a magyar filmek moziája, a hazai filmek kedvelői mégis inkább a Puskin vetítéseit keresték, amelynek ezen a területen már nagy hagyománya volt.⁴⁹

A vállalat folyamatosan monitorozta a tematikus mozik működését, és esetenként akár profilváltást is eszközölhetett. Ez történt az 1939 óta működő Híradó mozi esetében, amelynek fókusza az 1970-es évekre, a híradók átalakulásának és a televízió elterje-

⁴⁹ BOROS István: A csendes háború. Vita a filmforgalmazásról. Mozi-örjárat Budapesten. *Filmvilág*, 1981/7. 17–20.

désének köszönhetően, idejétmúlttá vált.⁵⁰ Az 1978-ban megfogalmazott, kifejezetten progresszív átalakítási terv szerint a mozi technikai korszerűsítését annak érdekében kellett elvégezni, hogy az alkalmassá váljon rövidfilmek, keskenyfilmek, képszalagos tévéfilmek vetítésére, valamint protokolláris rendezvények, nemzetközi események megrendezésére. A mozit, amely ekkor kapta a nézők látókörének kiszélesítésére utaló Horizont nevet, a rövidfilmek, ezen belül is főleg a tudományos-oktató és animációs filmek új otthonának szánták, és a különleges formátumok vetítésével biztosítottak volna itt egyedi programot.⁵¹ A megújuló mozi másik fontos célkitűzése az volt, hogy állandó otthont adjon a dokumentarista eszközökkel készült alkotásoknak, amihez az ekkor bevezetett „Többet tud meg a világról a Horizont műsorából” mottó is kapcsolódott. Hamar kiderült azonban, hogy a rövidfilmek beszerzése nehézségekbe ütközik, a MOKÉP-jegyzékéből sok alkotás nem elérhető vagy kópiája már rossz állapotban van. A mozit ekkor egyfajta hibrid műsorral próbálták megmenteni, és például az aktuális magyar és nemzetközi eseményekhez kapcsolódó programokat állítottak össze. Vetítettek filmeket a vietnámi–kínai konfliktushoz, a Könyvhéthez, a Miskolci Filmfesztiválhoz kapcsolódóan, a Rátóti Humorfesztivál animációs összeállítását több hétre prolongálni kellett. Az egyes alkotók, például Gyarmathy Livia, Banovich Tamás, Csőke József személye köré csoportosított programoknak is volt közönsége, azonban a fesztiváldíjas alkotások vetítését már nem tudták megvalósítani, ahogy jogi és anyagi problémák miatt elmaradt a főiskolások vizsgafilmjeinek vetítése, és előfordult az is, hogy maguk az alkotók kérték, ne itt kerüljön vetítésre valamelyik munkájuk. Az ambiciózus átalakítás lendülete ugyan kifulladásra, de a mozi tévémoziként ezután is működött, és bizonyos programjai népszerűek voltak.

⁵⁰ 1970-ben ötven százalékos volt a kihasználtsága, 1977-ben már csak húsz százalékos. Forrás: *A Horizont Filmszínház 1979. évi tevékenységének elemzése. Az új profil szerinti indítást előkészítő tervek végrehajtásának tapasztalatai*. FÖMO Filmforgalmazási Osztály, 1980. február. BFL XXII. 113.d 147. kisdoboz. A Fővárosi Filmforgalmazási és Moziüzemi Vállalat távlati tervei (1969–1971, 1978, 1981).

⁵¹ PALUGYAI István: *A Horizont látóhatára. Tévé-mozi és rövidfilm-mozi. Filmvilág*, 1981/2. 28–29.

A FŐMO tevékenysége azért különösen izgalmas, mert a fővárosi moziüzemeltetési piacot monopolhelyzetből irányítva, évtizedeken át meghatározta a budapesti lakosság és a mozgóképek találkozását. A vállalat kezelésében álló vetítőhelyek programja bonyolult egyeztetési folyamat eredményeként, különböző szempontokat figyelembe véve állt össze. A művészeti és közművelődési misszió a filmkínálat minőségét, a szocialista kultúrpolitika az értékrendet, míg a vállalati struktúra a piaci magatartást alakította. A működésben a legnagyobb feszültséget a kettős irányítás rendszere okozta, amely egyrészt gazdasági, másrészt kultúrpolitikai szempontból fogalmazott meg elvárásokat. A kétféle szempont konfliktusa elsősorban azokban az időszakokban erősödött fel, amikor az ország gazdasági helyzete vagy a technológia fejlődése miatt a mozilátogatók száma látványos esést mutatott. A kulturális szférában tevékenykedő, bonyolult struktúrájú vállalat speciális helyzete miatt a kritikus időszakokat nem jelentős átszervezéssel, hanem a kommunikációs eszközök mind hatékonyabb alkalmazásával próbálta megoldani. Profilja csak az 1980-as években jelentkező gazdasági válság és az átalakuló piaci struktúra következtében módosult jelentősen, amihez az is hozzájárult, hogy a filmkultúra egyéb szektorait, elsősorban a FŐMO érdeklődésének homlokterében álló forgalmazást más szereplők monopolizálták. Mindez együtt olyan gyakorlatot eredményezett, amely a vállalat működését az 1960 és 1987 közötti időszakban elsősorban a filmes kurátori eszközökre építette, és amelyet egy-egy program, valamint a mozipolitika általánosabb kérdései kapcsán egyaránt vizsgálhatunk. A kiemelt kommunikációs térként működő mozik műsorának összeállítása, az egész városban folyamatosan összehangolva, olyan módszerekkel valósult meg, amelyek között szerepelt a filmek válogatása, elosztása, a filmprogramokhoz kapcsolódó kampányok és a különféle aktivitások, közösségépítő események megszervezése. A FŐMO tehát a Kádár-korszak Budapestjének egyik jellegzetes szereplője volt, amely az általa üzemeltetett mozikon és hirdetésein keresztül a városképet, programjain keresztül a kultúrához kapcsolódó közbeszédet alakította.

FÜGGELÉK

A FŐMO mozijai 1983-ban⁵²

Cím	Mozi neve	Típus	Befogadó-képesség	Kategória	Státusz
II., Mártírok útja 55.	Május 1.	filmszínház	713	bemutató	FŐMO tulajdonában
XIII., Fürst Sándor u. 7.	Duna	filmszínház	392	bemutató	FŐMO tulajdonában
I., Bem rkp. 17.	Budai	kertmozi	416	bemutató	FŐMO kezelésében
II., Pesthidegkút, Ady Endre u. 138.	Kultúra	filmszínház	252	utánjátszó	FŐMO kezelésében
III., Selmeci u. 14–16.	Óbuda	filmszínház	426	bemutató	FŐMO kezelésében
III., Mátyás király u. 42.	Csillag	filmszínház	393	monopol	FŐMO kezelésében
IV., Árpád út 57–59.	Alkotmány	filmszínház	755	bemutató	FŐMO kezelésében
IV., Vörösmarty u. 2.	Tündér	filmszínház	368	utánjátszó	FŐMO kezelésében
VII., Lenin krt. 45.	Vörös Csillag	filmszínház	890	bemutató	FŐMO kezelésében

⁵² Az adatok kompilálva a következő két forrás adataiból: *A fővárosi Filmszínházak üzemvittele. Üzemeltetési kézikönyv*. Fővárosi Filmforgalmazási és Moziüzemi Vállalat, Budapest, 1983; *A fővárosi mozik műszaki helyzete*. Fővárosi Filmforgalmazási és Moziüzemi Vállalat, Budapest, 1983.

VIII., Kun Béla tér 5.	Alfa	filmszínház	990	bemutató	FŐMO kezelésében
VIII., Kisfaludy köz	Corvin	filmszínház (35 és 70 mm is)	1033	kiemelt	FŐMO kezelésében
IX., Kinizsi u. 28.	Kinizsi stúdiómozi	filmszínház	295	monopol	FŐMO kezelésében
IX., Dési H. u.	Pest-Buda	filmszínház	488	bemutató	FŐMO kezelésében
X., Pataky I. tér 15.	Kőbánya	filmszínház	793	bemutató	FŐMO kezelésében
XI., Szakasits Á. u. 55.	Olimpia	filmszínház	400	bemutató	FŐMO kezelésében
XIII., Mautner S. u. 48.	Béke XIII.	filmszínház	445	monopol	FŐMO kezelésében
XIV., Erzsébet királyné útja 36/B.	Éva	filmszínház	300	monopol	FŐMO kezelésében
XIV., Thököly út 56.	Sport	filmszínház	619	bemutató	FŐMO kezelésében
XV., Rákospalota, Énekes u. 9.	Béke XV.	filmszínház	374	utánjátszó	FŐMO kezelésében
XV., Eötvös u. 76.	Palota	filmszínház	436	bemutató	FŐMO kezelésében
XV., Gógös I. u. 1.	Széchenyi	filmszínház	283	monopol	FŐMO kezelésében
XVI., Ságvári u. 3.	Világ	filmszínház	421	monopol	FŐMO kezelésében
XVII., Jókai u. 28.	Jókai	filmszínház	296	utánjátszó	FŐMO kezelésében
XVII., IX. u. 1–3.	Maros	filmszínház	179	monopol	FŐMO kezelésében

XVIII., Pestimre, Dózsa György u. 2.	Balassi	filmszínház	403	monopol	FÖMO kezelésében
XVIII., Rákóczi út 1.	Fórum	filmszínház	540	bemutató	FÖMO kezelésében
XVIII., Rudawszky u. 2.	Liget	filmszínház	587	monopol	FÖMO kezelésében
XVIII., Vöröshadsereg útja 172.	Madách	filmszínház	801	bemutató	FÖMO kezelésében
XX., Soroksár, Szítás u. 1.	Otthon	filmszínház	270	utánjátszó	FÖMO kezelésében
XX., Török F. u. 70.	Tátta	filmszínház	940	bemutató	FÖMO kezelésében
XX., Klapka u. 46.	Világosság	filmszínház	629	utánjátszó	FÖMO kezelésében
XXI., Táncsics M. u. 102.	Táncsics	filmszínház	572	bemutató	FÖMO kezelésében
XXII., Rózsa Richárd u. 6-7.	Budafok	filmszínház	495	premier	FÖMO kezelésében
XXII., Nagytétényi u. 272.	Tétény	filmszínház	351	utánjátszó	FÖMO kezelésében
I., Krisztina krt. 87-89.	Diadal	filmszínház	144	monopol	FÖMO bérleménye
II., Mártírok útja 5/B.	Bem	filmszínház	150	bemutató	FÖMO bérleménye
III., Flórián tér 3.	Felszabadulás	filmszínház	300	bemutató	FÖMO bérleménye
IV., Árpád u. 77.	Fény	filmszínház	384	bemutató	FÖMO bérleménye

V., Kossuth L. u. 18.	Puskin	filmszínház	623	bemutató	FŐMO bérleménye
V., Bajcsy-Zs. u. 36-38.	Toldi stúdiómozi	filmszínház	355	bemutató	FŐMO bérleménye
VI., Lenin krt. 120.	Szikra	filmszínház	479+42	bemutató	FŐMO bérleménye
VI., Nagymező u. 8.	Tinódi	filmszínház	316	monopol	FŐMO bérleménye
VI., Lenin krt. 88.	Új Tükör (Művész Klubmozi)	filmszínház	378	bemutató	FŐMO bérleménye
VII., Lenin krt. 8.	Bástya	filmszínház	418	bemutató	FŐMO bérleménye
VII., Bethlen Gábor tér 3.	Bethlen	filmszínház	469	monopol	FŐMO bérleménye
VII., Akácfa u. 4.	Gorkij szovjet filmek mozija	filmszínház	170	bemutató	FŐMO bérleménye
VII., Rákóczi út 82.	Honvéd	filmszínház	132 + 38	monopol	FŐMO bérleménye
VII., Lenin krt. 12.	Horizont	filmszínház (35 és 16 m)	240	monopol	FŐMO bérleménye
VII., Lenin krt. 39.	Mátra mese- és ifjúsági mozi	filmszínház	171	monopol	FŐMO bérleménye
VII., Rákóczi út 68.	Tisza	filmszínház	312	monopol	FŐMO bérleménye
VII., Lenin krt. 26.	Zrínyi	filmszínház	104	monopol	FŐMO bérleménye

VIII., József krt. 63.	Bányász	filmszínház	224	monopol	FÖMO bérleménye
VIII., Népszínház u. 31.	Nap	filmszínház	221	monopol	FÖMO bérleménye
VIII., Rákóczi út 21.	Uránia	filmszínház	927	bemutató	FÖMO bérleménye
VIII., Üllői út 4.	Vörösmarty	filmszínház	300	premier	FÖMO bérleménye
VIII., Népszínház u. 13.	Csokonai	filmszínház	316	bemutató	FÖMO bérleménye
IX., Üllői út 101.	Akadémia	filmszínház	226	utánjátszó	FÖMO bérleménye
IX., Üllői út 63.	Balaton	filmszínház	235	monopol	FÖMO bérleménye
XI., Bartók Béla út 64.	Bartók	filmszínház	608	bemutató	FÖMO bérleménye
XI., Bartók Béla út 13.	Haladás	filmszínház	273	monopol	FÖMO bérleménye
XII., Alkotás u. 11.	Alkotás	filmszínház	173	monopol	FÖMO bérleménye
XII., Rege u. 18.	Rege	filmszínház	228	utánjátszó	FÖMO bérleménye
XII., Ugocsa u. 10.	Ugocsa	filmszínház	300	bemutató	FÖMO bérleménye
XIII., Hegedűs Gy. u. 65.	Ipoly	filmszínház	279	monopol	FÖMO bérleménye

XIII., Szt. István krt. 16.	Tanács magyar filmek mozija	filmszínház	160	bemutató	FŐMO bérleménye
XIII., Margitsziget	Vörösmarty	kertmozi	2413	kiemelt	FŐMO bérleménye
XIII., Váci út 14.	Kossuth	filmszínház (35 és 16 mm, kamaraterem 35 mm)	416 + 67	bemutató	FŐMO bérleménye
XIV., Angol u. 26.	Zuglói	filmszínház	351	monopol	FŐMO bérleménye
XVI., Rádió u. 32.	Cinkota	filmszínház	221	utánjátszó	FŐMO bérleménye
XIX., Petőfi tér 4.	Ady	filmszínház	748	monopol	FŐMO bérleménye
XXI., Ifjúsági Park	Csepel	parkmozi	400	bemutató	FŐMO bérleménye